

POSTICUM
KÖTETEK

4.

HISTORIOGRÁFIAI MÉRLEG
ÉS AZ EGYHÁZTÖRTÉNETI
KUTATÁSOK ÚJ IRÁNYAI

2018

TARTALOM

Előszó	7
GÖRFÖL Tibor: A változás a kereszténységben. Néhány támpont egy általános elmélet kidolgozásához	9
FEJÉRDY András: A vatikáni <i>Ostpolitik</i> . Historiográfiai status quo és kutatási perspektívák	25
GÁRDONYI Máté: Az egyháztörténeti kutatások szerepe a magyar katolikusok közelmúltjának értékelésében	41
Cristian VASILE: Az átmeneti igazságszolgáltatás által meghatározott hivatalos ortodox történetírás	51
Hannelore BAIER: A Romániai Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház és a kommunista időszakot feltáró történeti bizottság meg nem szervezésének okai	61
SZABÓ Csaba: Magyar katolikus egyháztörténet-írás a rendszerváltozás után	73
HORVÁTH Gergely Krisztián: Forrásfoglalás. A vallásszabadság „tapasztalati tere” és „várakozási horizontja” egy falusi plébános életében az 1960-as években	89
BÁNKUTI Gábor: A jezsuiták működésének összehasonlító elemzése Magyarországon és Romániában, a kommunista diktatúra időszakában	123
HANTOS-VARGA Márta: Neokatolicizmus? Az értelmezés és jelentésadás problémái	143
LŐRINCZ D. József: A népszolgálat eszméje a gyakorlati politikában	167

ELŐSZÓ

*„Az egyház akkor kezd érdeklődni a története iránt,
amikor a történelem többé már nem magától értetődő
és problémamentes adottság, hanem kérdésessé, problematikussá válik.”*

Klaus Schatz SJ

A kommunista diktatúrák bukását követően, a levéltári források kutathatóvá tétele és a korszak tanúinak megszólaltatása révén az egyházi közelmúlt feltárása is megindulhatott. A 20. század második felének öröndetesen gyarapodó egyháztörténeti historiográfiája egyre sokoldalúbb, szakmai igényű, helyi, regionális és tematikus tanulmányt, monográfiát jegyez. Az információs kárpótlás szempontjából is kétségtelenül szükséges agenda egyes pontjainak teljesítése mára már mérlegre tehető, az ismeretek bővülésével óhatatlanul észlelt új vakfoltok azonosítása újabb és újabb részkutatókat inspirál. Ezzel együtt számos új, eltérő eredetű és természetű kihívás és nehézség jelentkezett. Háttérükben helytől és helyzettől függetlenül bontakozott ki, hogy az egyház története *valóban nem* magától értetődő és problémamentes adottság, és hogy a történelmiség jelentőségének tudatosítása a megértésen túl az emlékezet miatt is alapvető fontosságú: a múlt eseményei tovább hatnak a jelenben, a várakozásokat a múlt tapasztalatából leszűrt következtetések alakítják. Ezek a jelenségek inspirálták és formálták a nagyváradi *Posticum* 2015-ben *Historiográfiai mérleg és az egyháztörténeti kutatások új irányai* és 2016-ban *A történeti változás és az egyházak történelmisége* címmel megrendezett konferenciáit. Az előadásokból szerkesztett most közreadott kötet a történelmiség problémájára adott reflexiók gyűjteményeként is forgatható.

A *Posticum* egyháztörténeti konferenciája az elmúlt hat évben kialakított intézményi háttérével a magyarországi és romániai levéltárak, felsőoktatási intézmények, tudományos kutató központok és múzeumok munkatársai találkozásának, érdemi párbeszédének helyszíne lett. A közös munka a magukba zárkózó, az egyháztörténet esetében torzító kontinuitásokat posztu-

láló történetírások hagyományaiból való kilépés szemléletbéli feltételeinek megteremtését is szolgálja. A kommunista államok összefonódó történelme laboratóriumként szolgálhat arra, hogy új megközelítésekkel kísérletezzünk, összekapcsolva a különféle tudományterületű és eltérő historiográfiai hagyományból érkező kutatókat.

Az egyháztörténeti kutatások új irányainak és analitikus kereteinek meghatározása elméleti szintű összegzést feltételez. A kötet tanulmányai a különféle körülmények, a vélt és valós elvárások, a kulturális és politikai kontextusok értékelésével és a történetírói praxist meghatározó tényezők számbavételével vonnak mérleget, miközben a változatos historiográfia értékelései mögött kitapintható módszertani és hermeneutikai különbségek okait tekintik át. Mintát kínálnak a fogalmakba sűrített történelmi tapasztalatok megértéséhez és dekódolásához, a mikroszintű elemzéshez és a plurális megközelítéshez. Érdeklődnek és érdeklődést keltenek az egyház állandó változásban lévő története iránt.

Szerkesztők